

STATISTICA TEZAURELOR DE ARGINT DACO-GETE DESCOPERITE ÎN SECOLELE XIX-XX

Liviu Mărghitan

Realizarea celui dintâi repertoriu exhaustiv al descoperirilor arheologice constând din tezaure și piese din argint izolate, de factură daco-getică (vezi: Liviu Mărghitan, **Arta argintului la geto-daci**, Arad, Editura Ramira, 2008, 202 p.) a făcut posibilă descifrarea unor inedite și interesante detalii cu privire la această amplă categorie de vestigii create pe parcursul secolelor I, anterior și I al erei de după existența lui Iisus Hristos.

Colegul arheolog Dr. Ioan Mitrea, fondator și redactor șef al periodicului băcăuan *ZARGIDAVA – Revistă de istorie*, mi-a propus să ofer spre publicare un material, și ca urmare am elaborat un articol care vede lumina tiparului în „România de dincolo de Milcov”, așa cum era denumită aria teritorială națională de la răsărit de Carpați în documentele din timpul fondării, în aprilie, anul 1866, a actualei Academii Române.

Fără nici o îndoială, că apariții ocazionale, în săpături felurite de ordin gospodăresc, agricol sau edilitar, au ieșit la iveală și obiecte din argint de factură autohtonă daco-getică, cu multă vreme înainte de secolul al XIX-lea, dar necunoscându-se semnificația științifică a acestora, în cel mai fericit caz respectivele „vechituri” erau utilizate drept lingouri de argint din care se confecționau alt gen de obiecte. Cât privește o eventuală consemnare scrisă referitoare la astfel de descoperiri, a fost cu totul exclusă orice preocupare de acest gen.

Din acest considerent, până în prima decadă a secolului al XIX-lea, nu există semnalări ale unor asemenea antichități.

Cea mai veche semnalare o avem din 1808, în registrul de inventar al muzeului clujean, cu privire la șase obiecte din argint aflate cu „ceva timp mai înainte” (un an sau doi – 1807 sau 1806, n.n.), într-un loc neprecizat din perimetrul satului de atunci, COLDĂU (actualmente cartier din orașul Beclean, județul Bistrița-Năsăud).

Acest fond a rămas „nebagat în seamă” nu mai puțin de 134 (unasutătrezecișipatru) ani (v. L. Mărghitan, **vol.cit.**, p. 38-39).

Cea de-a doua descoperire a fost înregistrată în 1809, dar nu ca dată a apariției. Se cunoaște că obiectele aflate „pe undeva pe lângă Costești”, din fostul comitat Hunedoara, se găseau la anul anterior menționat în posesia contelui Gheorghe Bánffy. Este verosimil ca și acestea să se fi scos din sol cu câțiva ani mai înainte.

Despre existența acestor obiecte a menționat public numismatul Michael Pop de Szathmari (1737-1812), dar ele au intrat în circuitul științific de abia în anul 1937 (v. L. Mărghitan, **vol.cit.**, p. 42-43).

Întâia descoperire a unui tezaur compus din obiecte din argint – despre care la data respectivă nu le era cunoscută atribuirea etnică – se petrecuse în localitatea Cioara, situată la mică distanță de Orăștie.

N-au fost reținute spre păstrare decât 3/4 din greutatea lor totală, care însă nu a fost menționată, așa că nu se cunoaște ce însemnase ca număr de grame acea 1/4 lăsată la discreția „descoperitorilor”.

Dintre obiectele ce compuneau cele trei pătrimi au mai fost „oprite” o parte din piese și de către autoritățile locale din Zlatna, iar ceea ce a mai rămas a fost expedit la Viena, pentru Colecția împărătească de antichități (în Muzeul de Artă vienez ele se păstrează și în prezent – v. L. Mărghitan în *Studii și cercetări de istorie veche*, nr. XX, 2, București, 1969, p. 315-327).

Au rămas în respectiva colecție, aproape neștiute de nimeni, timp de 29 de ani, când au fost publicate de către specialistul în antichități austriac Joseph Arnet.

Pe parcursul secolului al XIX-lea au apărut în săpături ocazionale obiecte de argint daco-getice în următorii ani și următoarele localități: 1825, Nădăștia de Jos (în actualul județ Hunedoara); 1829, Mediaș; 1843, Poșaga de Jos (în actualul județ Alba); 1844, Someșul Cald (în actualul județ Cluj); 1845, Marca, (în actualul județ Sălaj); 1850, Deleni, (în actualul județ Mureș), Gura Văii (în actualul județ Arad) și Vaidei (în actualul județ Hunedoara); 1853, Bobâlna (în actualul județ Cluj); 1855, Moigrad (în actualul județ Sălaj); Orăștie (în actualul județ Hunedoara); 1857, Dezna (în actualul județ Arad); 1858, Sighișoara (în actualul județ Mureș); 1859, Crăciunelu de Sus (în actualul județ Alba) și Hetiur (în actualul județ Mureș); 1860, Vărădia de Mureș (în actualul județ Arad); 1866, Huși (în actualul județ Vaslui) și Moroda (în actualul județ Arad); 1868, Petreni (în actualul județ Hunedoara); 1874, Cerbăl (în actualul județ Hunedoara); 1875, Chitia (în actualul județ Hunedoara); 1878, Recaș în (actualul județ Timiș) și Senereuș (în actualul județ Mureș); 1880, Brașov (în actualul județ Brașov); Inuri (în actualul județ Alba) și Orăștioara de Sus (în actualul județ Hunedoara); 1885, Săsciori (în actualul județ Alba) și Oradea II (în actualul județ Bihor); 1886, Vălișoara (în actualul județ Alba); 1890, Cucuteni (în actualul județ Iași); Dârlos (în actualul județ Sibiu) și Oradea III (în actualul județ Bihor); 1891, Alba Iulia (în actualul județ Alba) și Strediştea Mare (în partea din Banat aparținătoare Regiunii Voievodina din Serbia); 1893, Aiud (în actualul județ Alba); 1894, Ghelința (în actualul județ Covasna) și 1897, Rachiș (în actualul județ Alba).

Astfel, în secolul al XIX-lea s-au făcut în 28 de ani un număr de 42 de descoperiri, dintre care doar una (aceea de la Cucuteni) a fost rezultatul unor

cercetări sistematice (v. L. Mărghitan, **Arta...**, p. 46).

Fără cunoașterea anilor descoperirii (nici măcar cu aproximație) au rămas doar ca provenite din secolul al XIX-lea, piesele din argint apărute ocazional în localitățile Colțești (în actualul județ Alba); Gherla (în actualul județ Cluj); Iași; Mirșid (în actualul județ Sălaj); Moacșa (în actualul județ Covasna); Oradea I; Rotbav (în actualul județ Brașov); Sânger (în actualul județ Mureș); Vințu de Jos (în actualul județ Alba); Vârșeț (în Voievodina – Serbia) și Pirot (în Serbia).

Începând cu anul 1900, până în 1992 s-au efectuat descoperiri pe parcursul a nu mai puțin de 55 ani. În unii ani sunt consemnate mai mult de o descoperire, după cum urmează: 1900, 6 (Bistrița, Calafat, Cetatea de Baltă, Întorsura, Nănești, Pogujor) (pt. acestea v. L. Mărghitan, **Arta...**, p. 12, 21, 28, 70, 87 și 102); 1910, 2 (Dealul Piscului – București; Dupuș) (v. **op.cit.**, p. 50, 56); 1920, 3 (Bârca, Craiova, Slimnic) (v. **op.cit.**, p. 14, 43, 139); 1930, 2 (Derna de Sus, Moțăței) (v. **op.cit.**, p. 51, 86); 1938, 2 (Meri, Poiana Seciuri) (v. **op.cit.**, p. 80, 105); 1939, 2 (Herăstrău – București, Șarmășag) (v. **op.cit.**, p. 63, 151); 1940, 4 (Făget, Gornești, Sacalasău III, Târgu Mureș) (v. **op.cit.**, p. 57, 61, 120, 162); 1949, 2 (Piatra Roșie, Poiana), (v. **op.cit.**, p. 101, 102); 1950, 3 (Cetățeni, Oporelu, Sărăcsău) (v. **op.cit.**, p. 29, 90, 126); 1953, 2 (Sâncrăieni, Stăncuța) (v. **op.cit.**, p. 133, 145); 1954, 3 (Arpașu de Sus, Murighiol, Șeica Mică) (v. **op.cit.**, p. 8, 86, 153); 1955, 2 (Dărmănești, Fundeni – București) (v. **op.cit.**, p. 49, 58); 1960, 4 (Mănăstioara, Pecica, Peteni, Târpești) (v. **op.cit.**, p. 77, 98-99, 163); 1961, 3 (Craiva, Stoenesti, Șimand) (v. **op.cit.**, p. 43, 146, 155); 1964, 4 (Alunu, Ciolănești din Deal, Gliganu de Jos, Târgșoru Vechi) (v. **op.cit.**, p. 7, 31, 60, 162); 1965, 2 (Bârboasa, Hărman) (v. **op.cit.**, p. 10, 63); 1970, 3 (Oradea IV, Pietrele lui Solomon, Bare) (v. **op.cit.**, p. 94, 101, 173); 1971, 3 (Chirnogi, Căndești I, Căndești II) (v. **op.cit.**, p. 30, 32, 33); 1972, 3 (Bumbești-Jiu, Cârломănești, Sacalasău II,) (v. **op.cit.**, p. 18, 33, 119); 1973, 2 (Dara, Dersca) (v. **op.cit.**, p. 48, 52); 1977, 3 (Cugir, Daneț, Drăgești) (v. **op.cit.**, p. 46, 47, 54); 1978, 2 (Buceac, Lupu) (v. **op.cit.**, p. 18, 73); 1980, 4 (Bâzdâna, Brad, Sprâncenata, Remetea Mare II) (v. **op.cit.**, p. 14, 16, 144, 115); 1986, 2 (Cehei, Grădiștea) (v. **op.cit.**, p. 25, 61).

Ultima descoperire din secolul al XX-lea a avut loc în anul 1992, la Divici, în județul Caraș-Severin.

În ansamblul descoperirilor de piese din argint daco-getice al căror nume de localități sunt cunoscute, un număr de una sută zece provin din apariții întâmplătoare, iar patruzeci și nouă din săpături arheologice sistematice.

Cât privește divizarea pe județe a acestui gen de vestigii cu rol de podoabe, avem următoarele situații:

Județul ALBA se situează pe primul loc în țară, având descoperiri în 18 localități, dintre care 11 aparțin veacului al XIX-lea, efectuate în anii 1821, 1843, 1859, 1880 – 1, 1885 – 6, 1886 – 7, 1891, 1893, 1897 și două fără dată a

descoperirii.

În secolul al XX-lea au fost făcute astfel de descoperiri în 1901-1910, 1940, 1950, 1961-1965, 1967, 1977 și 1978.

Pe locul secund, cu 12 descoperiri se situează județul BIHOR, cu 3 apariții în secolul al XIX-lea, 1885, 1890 și una fără cunoașterea anului respectiv. În secolul XX au apărut piese de argint daco-getice în 1930, 1935, 1940, 1941, 1970, 1972, 1976 și 1977.

Locul terț revine județului HUNEDOARA cu 10 descoperiri, datând din secolul al XIX-lea un număr de 8, după cum urmează: 1806, 1825, 1850, 1856, 1868, 1874, 1875 și 1880. Secolul al XX-lea a fost mai sărac, fiind de menționat anii 1949 și 1957.

Tot cu 10 localități cu acest gen de descoperiri este și județul MUREȘ, cu 6 din secolul al XIX-lea, în anii 1850, 1858, 1859, 1878 și două descoperiri de pe la finele aceluia veac, urmate de 4 din secolul XX: 1933, 1940, 1943 și 1952. (Menționez că în Sighișoara s-au efectuat, la date diferite, trei descoperiri separate, din perioadele 1858-1860, 1902-1904 și 1963-1964).

Cu câte 8 localități de descoperire sunt județele DOLJ și SIBIU. În DOLJ sunt de menționat anii 1900 (de două ori), 1920 (tot cu două descoperiri diferite), 1928, 1930, 1977 și 1980.

În județul SIBIU există două localități în care apăruseră în secolul al XIX-lea obiecte din argint daco-getice, în 1829 și 1890, urmate de descoperirile din 1908, 1910, 1920, 1954 (de două ori) și 1959-1960.

Județul SĂLAJ este singular cu 7 descoperiri din anii 1845, 1855 și „secolul XIX”, iar din veacul următor din anii 1900-1910, 1939-1940, 1945 și 1986.

Tot singular, dar cu 6 descoperiri, efectuate în 1850, 1857, 1860-1870, 1866, urmate în secolul al XX-lea de cele din anii 1960-1964 și 1961-1962, este județul ARAD.

Cu câte 5 descoperiri sunt județele BACĂU (1900, 1967, 1968-1970, 1980 și 1983) COVASNA (1894, secolul XIX, fără an precizat, 1934, 1942 și 196), precum și Municipiul BUCUREȘTI (1910, 1939, 1955, 1963 și o descoperire „nedată”, dar din secolul al XX-lea).

Cu câte patru descoperiri avem județele BRAȘOV (1880 și neprecizat în secolul XIX, 1965 și 1970), CLUJ (1844, 1853, plus o descoperire din secolul al XIX-lea și încă una despre care nu se știe dacă a fost efectuată în secolul XIX sau XX), IAȘI (1880, secolul al XIX-lea fără an precizat și 1903 urmat de o descoperire din intervalul 1965-1972), NEAMȚ (1955, 1958, 1960 și 1964-1967), OLT (în intervalul 1950-1960, 1970, 1980-1983 și încă o descoperire nedată), TIMIȘ (1878, 1904, 1980, 1981) și VRANCEA (două în 1971, 1960-1965 și 1966).

Două județe au câte trei descoperiri fiecare: ARGEȘ (1950-1960, 1964,

1961) și BISTRIȚA-NĂSĂUD (1806-1807, 1900, 1900-1910).

Județele cu două descoperiri de natura aceloră de care ne ocupăm sunt: BRĂILA (1953 și 1986), BUZĂU (1972 și 1973), CĂLĂRAȘI (1971, 1975), GORJ (1938, 1972), HARGHITA (1953, 1958), PRAHOVA (1923, 1936), TELEORMAN (1938 și 1964), VÂLCEA (1964 și 1970-1975).

Alte șapte județe sunt consemnate cu câte o singură descoperire: CARAȘ-SEVERIN (1992-1993), CONSTANȚA (1978), GALAȚI (1927), GIURGIU (1931 – cercetări extinse până în 1970, cu unele întreruperi), MEHEDINȚI (1987), TULCEA (1954) și VASLUI (1866).

Până în stadiul actual al cercetărilor, deocamdată sunt fără astfel de descoperiri județele DÂMBOVIȚA, IALOMIȚA, MARAMUREȘ, SATU MARE și SUCEAVA, dar nu este nicidecum exclus faptul ca pe durata secolului al XXI-lea să se înregistreze și în această parte de țară descoperiri arheologice de acest gen, chiar dacă mulți dintre actualii cercetători nu le vor mai apuca.

BIBLIOGRAFIE

1. Pârvan, Vasile, **Getica. O preistorie a Daciei**, București, 1926, p. 530-556 (vezi și: Reeditarea de către Radu Florescu în Editura Meridiane, București, 1982, p. 299-312);
2. Marțian, Iulian, **Repertoriu arheologic pentru Ardeal**, Bistrița, 1920, *passim*;
3. Popescu, Dorin, **Objets de parure geto-daces en argent**, în *Dacia*, VII-VIII, 1937-1940, p. 201 și urm.;
4. Horedt, Kurt, **Die dakischen Silberfunde**, în *Dacia*, N.S, XVII, 1973, p. 127-167
5. Mărghitan, Liviu, **Tezaure de argint dacice**, București, 1976, p. 5-62;
6. Mărghitan, Liviu, Turcu, Mioara, **Arta figurativă la geto-daci**, București, 1996, 150 p.+20 planșe (volum editat de către autori);
7. Mărghitan, Liviu, **Arta argintului la geto-daci. Repertoriu**, Arad, Editura Ramira, 2008, 202 p.

La statistique des trésors d'argent géto-daces découverts en XIXe-XXe siècles Résumé

Cette matériel reflète la situation de découverts des objets et des trésors en argent de facture géto-daces découverts en XIXe-XXe siècles en Roumanie et environ (Bulgarie, Hongrie et Serbie).